

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

โรคมะเร็งนับว่าเป็นโรคร้ายและกำลังเป็นปัญหาที่สำคัญด้านสาธารณสุขของประเทศไทย และได้คร่าชีวิตประชาชนชาวไทยไปเป็นจำนวนปีละมิใช่น้อย (ไพรัช เทพมงคล, 2533) ถึงแม้ว่าในหลายประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา ได้สูญเสียเงินไปเป็นจำนวนมหาศาลต่อปี เพื่อค้นหาสาเหตุการเกิดโรคมะเร็ง การรักษา และการป้องกัน แต่อุบัติการณ์การเกิดโรค อัตราการตายจากโรคมะเร็งยังมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ (สรุปโครงการบริหารวิชาการแก่ชุมชน, 2541, หน้า 1)

จากสถิติโรคมะเร็งในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 จนถึง 2530 พบสิ่งที่น่าสนใจคืออุบัติการณ์ของโรคมะเร็งปอดและมะเร็งลำไส้ใหญ่เพิ่มมากขึ้นเป็น 2 เท่า ในระยะเวลาเพียง 5 ปี โดยเพิ่มจาก 3.50 % เป็น 6.90 % ในโรคมะเร็งปอด และจาก 2.71 % เป็น 5.03 % ในมะเร็งลำไส้ใหญ่ โรคทั้งสองนี้เป็นโรคที่พบบ่อยในกลุ่มประเทศตะวันตก สาเหตุหนึ่งเชื่อว่า เกิดความนิยมบริโภคอาหารประเภทแป้ง ไขมัน และเนื้อสัตว์ รวมทั้งการสูบบุหรี่ที่ค่อนข้างมากของประชาชนในประเทศตะวันตก ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเป็นสาเหตุสำคัญในการเกิดโรคมะเร็งทั้งสองชนิดในประเทศไทยเราก็มีแนวโน้มที่จะบริโภคอาหารตามแบบอย่างในประเทศตะวันตกอาจจะเป็นสาเหตุที่ทำให้สถิติดังกล่าวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (พิระพงษ์ สาณูวัตร, 2545, หน้า 14)

สำหรับประเทศไทยโรคมะเร็งเป็นสาเหตุการตายอันดับ 3 ของประชากรไทยประมาณ 51.7 ต่อประชากรไทย 100,000 คน ปีหนึ่ง ๆ ตรวจพบผู้ป่วยโรคมะเร็งเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 64,000 ราย ต่อปี และเสียชีวิตปีละประมาณ 30,000 ราย ช่วงอายุที่พบเป็นมะเร็งมาก คือเพศชาย 55 – 75 ปี เพศหญิง 45 – 56 ปี แต่แนวโน้มเพิ่มขึ้นตั้งแต่อายุ 30 ปี สำหรับเพศชาย และ 25 ปี สำหรับเพศหญิง (อาคม เขียรศิลป์, 2542, หน้า 180)

โรคมะเร็งที่พบบ่อยในประชากรไทยจัดอันดับตามส่วน ต่อประชากรไทย 100,000 คน เปรียบเทียบกับประชากรโลก (ASR, World) ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 โรคมะเร็งที่พบบ่อยในประเทศไทยจัดอันดับตามส่วน ประชากรไทย 100,000 คน
เปรียบเทียบกับประชากรโลก

เพศชาย	ASR (World)	เพศหญิง	ASR (World)
1. มะเร็งตับ	37.4	1. มะเร็งปากมดลูก	20.9
2. มะเร็งปอด	26.5	2. มะเร็งเต้านม	16.30
3. มะเร็งลำไส้ใหญ่ และทวารหนัก	10.4	3. มะเร็งตับ	15.5
4. มะเร็งช่องปาก	5.4	4. มะเร็งปอด	11.1
5. มะเร็งกระเพาะปัสสาวะ	5.2	5. มะเร็งลำไส้ใหญ่ และทวาร หนัก	7.5
6. มะเร็งกระเพาะอาหาร	4.9	6. มะเร็งรังไข่	4.7
7. มะเร็งต่อมน้ำเหลือง (NHL)	3.7	7. มะเร็งช่องปาก	4.0
8. มะเร็งหลอดอาหาร	3.7	8. มะเร็งไทรอยด์	3.2
9. มะเร็งหลังโพรงจมูก	3.6	9. มะเร็งกระเพาะอาหาร	3.0
10. มะเร็งเม็ดโลหิตขาว	3.3	10. มะเร็งมดลูก (Corpus)	2.9

ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยที่ประสบความสำเร็จพบว่า ประมาณ 1 ใน 3 ของโรคมะเร็งที่พบบ่อยสามารถป้องกันได้ และ 2 ใน 3 ของสาเหตุโรคมะเร็งมีส่วนสัมพันธ์กับบุหรี่ยาสูบ อาหาร ความอ้วน ขาดการออกกำลังกาย และมลพิษที่ได้จากการประกอบอาชีพ รวมทั้งสิ่งแวดล้อม (Harvard Report, 1996, p. 7 อ้างอิงจาก วันอนามัยโลก, 2542, หน้า 180-181)

สำหรับภาคตะวันออกของประเทศไทย มีแนวโน้มในการเกิดโรคมะเร็งเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงจากสังคมการเกษตร ไปเป็นสังคมอุตสาหกรรมทำให้มีโอกาสสัมผัสกับสารก่อมะเร็งอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เป็นที่ยอมรับว่าลักษณะงานปัจจัยต่างๆ ในโรงงานอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่มีผลต่อสุขภาพ ดังเห็นได้จากอุตสาหกรรมที่มีอัตราการขยายตัวสูงขึ้น ล้วนเป็นอุตสาหกรรมที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคมะเร็งจากกระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรม เพราะฉะนั้นการป้องกันและควบคุมโรคมะเร็งเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะช่วยลดการเกิดและการตายจากโรคมะเร็งลง องค์การอนามัยโลกได้กำหนดไว้ว่า ในปี ค.ศ. 2000 อัตราการเป็นโรคมะเร็งจะลดลงร้อยละ 50 ด้วย และวิธีการป้องกันและควบคุมโรคมะเร็ง คือ การตรวจหาสาเหตุและป้องกันการเกิดโรคในผู้ป่วยรายใหม่ ส่งเสริมสุขภาพประชาชน เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโรคมะเร็ง

ให้แก่ประชาชน การสอน สุขศึกษาและเป็นแหล่งให้คำปรึกษา การสอนให้ประชาชนรู้จัก การตรวจการผิดปกติของร่างกายเบื้องต้นด้วยตนเองอย่างง่าย ๆ เช่น การตรวจเต้านม ตรวจต่อม ลูกหมากและช่องปากของตนเอง ส่งเสริมให้มีการตรวจร่างกายเป็นประจำทุกปี การตรวจมะเร็ง หามะเร็งปากมดลูกทุก 6 เดือน เป็นต้น ด้วยวิธีการป้องกันและควบคุมโรคมะเร็งในระยะแรกเริ่ม หรือในระยะที่ไม่มีอาการสามารถช่วยลดอัตราการตายลงได้ 50 – 60 % (สรุปโครงการบริหาร วิชาการแก่ชุมชน, 2541, หน้า 2)

จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งของภาคตะวันออกที่ยังมีปัญหาด้านโรคมะเร็งอยู่มาก เนื่องจากเป็นเมืองอุตสาหกรรมและมีอัตราการขยายตัวสูงขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อลดอัตราการตายและเกิด โรคมะเร็งทางศูนย์ป้องกันและควบคุมโรคมะเร็งจังหวัดชลบุรีเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ทางการป้องกันและควบคุมโรคมะเร็งทางภาคตะวันออกจึงพยายามแก้ปัญหาการควบคุมและเกิด โรคมะเร็งขึ้นใหม่ จึงได้จัดอบรมสัมมนาความรู้เรื่องโรคมะเร็งและมีการออกหน่วยโครงการ มะเร็งปากมดลูกตามหมู่บ้าน ในเขตจังหวัดชลบุรีเพื่อทำการตรวจหามะเร็งเบื้องต้นและเผยแพร่ ความรู้เรื่องโรคมะเร็งพร้อมกับสอนให้ประชาชนรู้จักการตรวจหาสิ่งผิดปกติทางร่างกายเบื้องต้น ด้วยตัวเองอยู่เสมอ แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ในการที่จะให้ประชาชนได้รับความรู้เรื่อง โรคมะเร็งมากยิ่งขึ้นและอย่างทั่วถึง จึงจำเป็นต้องมีการจัดระบบการเผยแพร่ความรู้เรื่อง โรคมะเร็ง โดยการกำหนดขั้นตอนในต่าง ๆ ในการวางแผน การนำไปปฏิบัติ และการประเมินผล เพื่อนำระบบการเผยแพร่ความรู้เป็นแนวทางให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวกับการเผยแพร่ความรู้เรื่อง โรคมะเร็งนำไปปฏิบัติให้การเผยแพร่ความรู้เป็นไปในทางเดียวกัน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าจำเป็นต้องมี การพัฒนาระบบการเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคมะเร็งสำหรับประชาชนในเขตจังหวัดชลบุรีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อพัฒนาระบบการเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคมะเร็งสำหรับประชาชนในเขตจังหวัด ชลบุรี
2. เพื่อประเมินระบบการเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคมะเร็งสำหรับประชาชนในเขตจังหวัด ชลบุรีที่พัฒนาขึ้น

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ได้ระบบการเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคมะเร็งสำหรับประชาชนในเขตจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการเผยแพร่ความรู้ทางโรคอื่นต่อไป

ขอบเขตการศึกษาค้นคว้า

1. การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้เป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนา
2. ประชากรในการศึกษาค้นคว้าแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่
  - 2.1 ประชาชนในเขตจังหวัดชลบุรี
  - 2.2 ผู้ปฏิบัติงานงานเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคมะเร็ง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
  - 3.1 แบบสอบถามความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนเกี่ยวกับการเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคมะเร็งสำหรับประชาชนจังหวัดชลบุรี
  - 3.2 แบบสอบถามความคิดเห็นความต้องการของผู้ปฏิบัติงานเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคมะเร็งและความต้องการของประชาชนสำหรับประชาชนเขตจังหวัดชลบุรี
  - 3.3 แบบประเมินระบบการเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคมะเร็งสำหรับประชาชนเขตจังหวัดชลบุรี โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

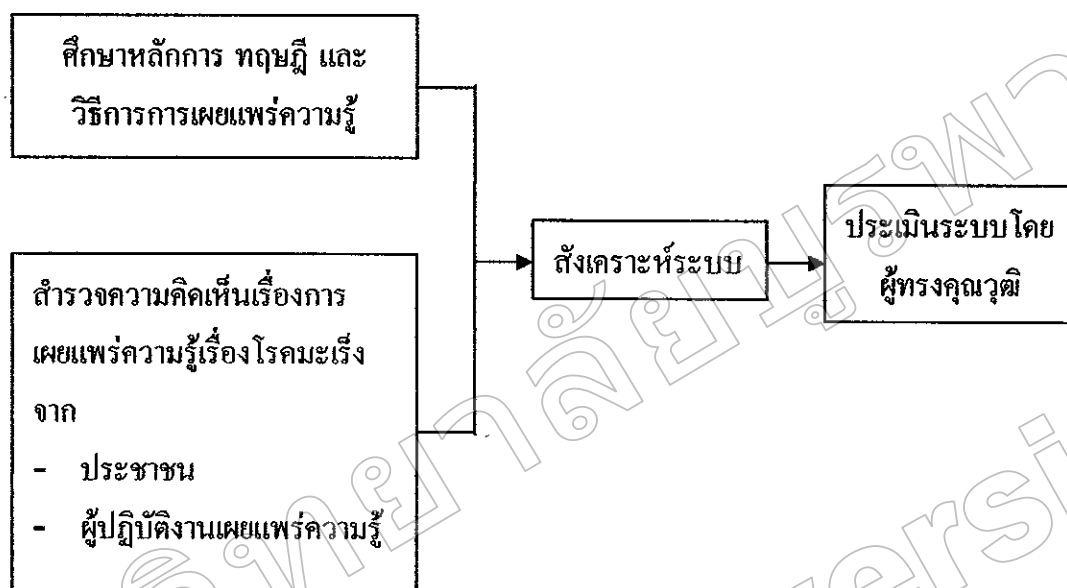
นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ระบบการเผยแพร่ หมายถึง ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่ใช้ในการเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคมะเร็ง และองค์ประกอบมีการจัดเรียงกันเป็นขั้นตอนอย่างสัมพันธ์กัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้
2. ผู้ปฏิบัติงานงานเผยแพร่ หมายถึง นักวิชาการฝ่ายสุขศึกษาศูนย์ป้องกันโรคมะเร็งจังหวัดชลบุรี นักวิชาการสาธารณสุขหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชนที่ทำหน้าที่ปฏิบัติงานเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคมะเร็ง
3. ความรู้เรื่องโรคมะเร็ง หมายถึง มะเร็งชนิดต่าง ๆ ที่ควรรู้จัก รวมทั้งสาเหตุการเกิดมะเร็ง การป้องกัน การบำบัดรักษา และแนวทางปฏิบัติการหลีกเลี่ยงสารก่อมะเร็ง
4. ต้นแบบชิ้นงาน หมายถึง รูปแบบผลงานที่พัฒนาขึ้นจากองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อเป็นต้นแบบให้สามารถนำไปใช้งานได้ในทิศทางเดียวกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนาระบบการเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคมะเร็งสำหรับประชาชนในเขตจังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย การศึกษาหลักการ ทฤษฎีและวิธีการในการเผยแพร่ความรู้ เรื่องโรคมะเร็ง ศึกษาความคิดเห็นจาก ประชาชน และผู้ปฏิบัติงานการเผยแพร่ความรู้

ดำเนินการสังเคราะห์ระบบและทำการประเมินระบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยระบบการเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคมะเร็ง สำหรับประชาชนในเขตจังหวัดชลบุรี